

МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ОЦІНКИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЗЕРНА ПШЕНИЦІ В АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ РЕГІОНУ

Проведення оцінки конкурентоспроможності основних продовольчих і зернофуражних культур на ринку певного регіону є складним, актуальним та необхідним завданням в ринковому середовищі. Враховуючи наявність значної кількості методичних підходів, вибір конкретної методики для оцінки рівня конкурентоспроможності суттєво здійснює вплив на достовірність стану функціонування у ринковому середовищі як зернових культур зокрема, так і підприємства загалом.

Специфіка сільськогосподарського виробництва конкретної продукції обумовлює використання певних методів для оцінки її конкурентоспроможності. Процес оцінювання конкурентоспроможності зерна пшениці провели за методичними підходами, висвітленими у літературі [1, с. 40-54].

Враховуючи специфічну особливість виробництва зернових і зернобобових культур (різні – урожайність, собівартість, ціна тощо), процес оцінювання конкурентоспроможності провели на прикладі виробництва і продажу зерна пшениці, яка займає найбільшу частку за чистим доходом і прибутком в структурі зернових і зернобобових культур.

Об'єктом дослідження обрали підприємства бувшого Тербовлянського а сьогодні Чортківського району, одного із найбільших за земельними угіддями Тернопільської області.

Варто зазначити, що в середньому (2011-2015) роки показники економічної і фінансової ефективності виробництва зерна пшениці у кожному підприємстві мали суттєву диференціацію, обумовлену внутрішніми і зовнішніми чинниками, що негативно впливало на результати виробництва.

Аналіз показав значні коливання виробничих і економічних показників сільськогосподарських підприємств досліджуваного району за 2011-2015 роки. Так, зібрана площа пшениці найбільшою (20782 га) була у 2011 р., а найменшою (14405 га) у 2013 р., різниця становила 40,8 %. Ще більшою була різниця урожайності зерна пшениці: найбільшою (59,2 ц/га) вона була у 2015 р., а найменшою (34,5 ц/га) – у 2013 р., яка становила 41,7 %.

Наведені показники значних коливань у зібраній площі та урожайності пшениці засвідчують поки що низький рівень ефективності ведення зернового господарства. Це обумовлено недостатнім рівнем витрат, тобто інтенсифікації на 1 га зібраної площі. Так, наприклад, виробничі витрати коштів на вирощування пшениці з розрахунку на 1 га зібраної площі сільськогосподарських підприємств бувшого Тербовлянського району упродовж 2011-2013 років становили лише 2993–3352, що в 2,5-3 рази менше, ніж у «передових» господарствах. І тільки в 2014–2015 роках було внесено значно більше виробничих витрат на 1 га зібраної площі пшениці (відповідно 4575–7798 грн.). Все це разом із підвищенням цін реалізації зерна сприяло підвищенню економічної ефективності виробництва і збуту зерна пшениці.

Для прикладу, в 2015 р. підприємства досліджуваного району збільшили урожайність пшениці до 59,2 ц/га, отримали прибутку з розрахунку на 1 ц проданого зерна – 73,87 грн. і 1 га зібраної площі – 3154,2 грн., рентабельність галузі досягла – 41,4 %.

Варто зазначити, що високий і сталий рівень розвитку зернової галузі досягнуто у передовому підприємстві ПОП «Іванівське» досліджуваного району. Високий і сталий рівень економічної ефективності не тільки зернової галузі, а й усіх галузей даного підприємства досягнуто, насамперед, за рахунок інтенсифікації аграрного виробництва та доброго управління аграрним виробництвом.

Дослідженнями встановлено, що ПОП «Іванівське» працювало упродовж 2011-2015 рр. у найвищому ціновому сегменті за ринковою часткою як у кількісному, так і у вартісному виразі, що свідчить про високу якість продукції та належний менеджмент маркетингової діяльності підприємства. Водночас у більшості сільськогосподарських підприємств, як свідчить практика, система маркетингу працює недостатньо, або зовсім відсутня, що зумовлює певні труднощі в процесі просування продукції до споживача, зменшення прибутків.

З метою вирівнювання впливу суттєвих щорічних коливань на результати оцінювання конкурентоспроможності зерна пшениці відібрали необхідні показники для дослідження в середньому за (2011-2015) роки. Процес оцінювання конкурентоспроможності зерна пшениці провели за методичними підходами та необхідними показниками, висвітленими у наукових працях [1; 2; 3]. В процесі дослідження провели оцінювання рівня конкурентоспроможності зерна пшениці в середньому за 2011-2015 рр. у підприємствах Тербовлянського району Тернопільської області на ринку зернових методом порівняльних переваг (табл. 1).

Як видно з таблиці, за обсягом чистого доходу і прибутку від реалізації пшениці перше місце зайняло ПОП «Іванівське» Тербовлянського району. Водночас, аналізоване підприємство (ПОП «Іванівське») за рівнем рентабельності продажу зерна пшениці зайняло лише сьоме місце, що обумовлено високим рівнем повної собівартості.

Аналіз порівняльних переваг показав, що ринкова частка за чистим доходом (виручка) від реалізації пшениці залежить, насамперед від обсягу продажу зерна та ціни 1 ц його реалізації. Маса прибутку в підприємствах обумовлена обсягом продажу зерна, його повною собівартістю та ціною.

Таким чином, проведена оцінка рівня конкурентоспроможності реалізованого зерна: за обсягом прибутку, ринковою часткою, виручкою від реалізації зерна та рівнем рентабельності виробництва і продажу зерна на районному ринку показала, що індекс конкурентоспроможності зерна тісно пов'язаний із рівнем господарської та фінансової діяльності.

Таблиця 1

Оцінювання конкурентоспроможності зерна пшениці в середньому за 2011-2015 роки підприємств Тербовлянського району Тернопільської області на ринку зернових методом порівняльних переваг

Сільськогосподарські підприємства	Обсяг прибутку (збитку)			Ринкова частка за виручкою			Рівень рентабельності (збитковості)		
	Тис. грн.	Співвідношення з підприємством-лідером	Місце підприємства	Частка, %	Співвідношення з підприємством-лідером	Місце підприємства	Частка, %	Співвідношення з підприємством-лідером	Місце підприємства
ПОП «Іванівське»	2024,2	1,000	1	0,140	1,000	1	23,3	0,863	7
Агрофірма «Дружба»	1916,6	0,964	2	0,127	0,927	2	25,3	0,937	5
ПАП «Крок»	1795,2	0,887	3	0,114	0,814	3	26,1	0,967	4
ПАТ «Мшанецьке»	1047,8	0,518	4	0,064	0,457	6	27,0	1,000	1
ТОВ «Ласковецький бровар»	1044,3	0,516	5	0,065	0,464	5	26,3	0,978	3
ТОВ агропідприємства «Колос»	1040,6	0,514	6	0,104	0,743	4	15,0	0,522	10
ПОП Тернопільське»	923,8	0,456	7	0,069	0,422	7	25,2	0,933	6
ТОВ «Ліндеванг»	591,1	0,292	8	0,037	0,264	8	26,4	0,978	2
ТОВ «Агропрогрес Тербовля»	387,3	0,191	9	0,030	0,214	9	20,4	0,756	9
ПАП «Богдан»	327,8	0,162	10	0,023	0,164	10	22,4	0,830	8
В середньому за 2011–2015 роки	15272,3	x	x	100	x	x	25,0	x	x

Джерело: [1, с. 92]

Зауважимо, що у кожному підприємстві регіону, країни необхідно управляти показниками економічної ефективності на основі інноваційних методів організації виробництва і збуту зерна, що сприятиме підвищенню конкурентоспроможності розвитку зернового господарства.

Список використаних джерел

1. Пархоμεць М. К., Уніят Л. М., Соловей І. С. Підвищення конкурентоспроможності зернового господарства у сільськогосподарських підприємствах : монографія. Тернопіль : Осадца Ю. В., 2019. 232 с.
2. Малік М. Й., Нужна О. А. Конкурентоспроможність аграрних підприємств, методологія і механізми: монографія. Київ : ННЦ ІАЕ, 2007. 270 с.
3. Соловей І. С., Соловей І. М. Наукові засади забезпечення конкурентоспроможного розвитку виробництва пшениці в регіоні. Прикладна економіка – від теорії до практики: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. Тернопіль: ФОП Осадца Ю. В., 2017. С. 132–134.